

pobune, a zašto to i ne bi bilo kada i inače postoji toliko zbu-
njujućih fenomena čak i u ovom
ništavnom komadiću našeg zna-
nja koje u ovom trenutku po-
sjedujemo.

Ostijeva nova knjiga otkri-
va njegove prave, nemale pesni-
čke mogućnosti, pa, istovremeno,
mora se konstatovati da ova-
kav način pesničkog kaziva-
nja sadrži u sebi i dozu rizika.
Naime, makoliko se pesnik tru-
dio da svaka pojedinačna pes-
ma bude snabdevena novim do-
življajem životne stvarnosti i
slutnje, rabi se i troši ona po-
četna jednostavnost i jasnost i,
sve u svemu, pitanje je da li
bi naredna pesničkova knjiga,
građena na ovom pesničkom
materijalu, jezičkim, stilskim i
drugim ovdajšnjim osobnosti-
ma, bila u stanju da, kao ova,
i vezuje čitalačku pažnju za se-
be i zrači pesničkom čistotom,
odlikuje se pesničkom individu-
alnošću.

**MIRKO KOVAČ: »RUGANJE
S DUŠOM«
Naprijed, Zagreb 1976.**

Piše: Zoran Stojanović

Postupak analizovanja naj-
novijeg Kovačevog romana za-
teva višestruko posmatranje ni-
za složenih, razlomljenih proz-
nih struktura koje nastoje iz-
graditi (između ostalog, na prin-
cipima dvoznačnosti, pome-
renosti smislova i raspada) celovit i
autohton sistem književno-jezič-
kih oznaka, usmerenih na izrazi-
vanje i, čak, određena negiranje
tradicionalističkih naših tokova
književnosti. Do takvog postup-
ka, u pogledu odnosa prema si-
zeu, načinu (tehnic) njegovog
saopštavanja i prema tonu kazi-
vanja duboko ličnog, »duševnog«
podatka, Kovač je došao postup-
no, gradeći ga svojim predhod-
nim proznim ostvarenjima kao
estetički čin iskustva oslobođen
uzimanja prevaziđenih, a upućen
na istraživanje samosvojnih
književnih obrazaca. Jedan od
njih sadržan je u nameri da se
izbegne ubičajeno određenje ro-
mana kao književne vrste i iz-
nađu mogućnosti koje će ga
učiniti složenijim, mističnijim
čak, teže dostupnim intelektual-
nom poimanju čitačevom, dak-
le — roman koji će, do samog
kraja, biti tajna, traganje, iz-
građivanje i rušenje istovreme-
no stvarnog i nestvarnog sveta,
roman s pričom i bez nje, koji
će se ostvarivati na polju bez-
broj mogućnosti, sam sebe os-
poravati i sve dovoditi u pita-
nje.

Ruganje s dušom je roman-
provokacija, jer inhibira čita-
čevu moguću ravnodušnost, ruši
uverenja, nudi sumnju i neveri-
cu da smo išta zaista konačno
dostigli, provocira stvarnost pre-
tačući njene odrednice u kon-
tekst imaginativnog i mističnog,
a vanstvarnosnom suprotstavlja
rastakanje i sučeljavanje obič-
nih detalja pojavnosti, stvari, u
kojima uvek traži ono drugo,
slojevito značenje. To udvaja-

nje i razlaganje, provocirajući
preplitanje, svakolikih elemen-
ata, mišljeni su kao osnovne oz-
nake *Ruganja s dušom*. Pre sve-
ga, u autorovom odnosu prema
fabulativnom tkivu prisutna je
namera distanciranja — siže se
ne gradi pravolinijskom, uočljivi-
vom pričom, njega, zapravo, u
klasičnom smislu ni nema, nego
jednim obrnutim procesom ud-
vajanja niza »duševnih« podata-
ka, skica, dakle niza manjih pri-
ča, gradi se moguća priča koja
nije fabula, nego naznaka — i
opet provokacija — onoga što
bi se tek moglo tako nazvati.
Potiskujući siže (i zaplet), nasto-
jeći da ga rasčlani, umnoži vi-
šestrukim »vracanjem i udvaja-
njem istog«, Kovač dovodi u pi-
tanje i samu formu svoga tek-
sta, jer ovu romanesknu celinu
čine pripovedački segmenti ko-
ji i potpuno samostalno mogu
nositi smisao, a povezuje ih je-
dan događaj — slika stalno pri-
sutna, direktno ili u podsvesti
junaka i pripovedača — slika
Elidine smrti, čija samrtna po-
stelja krije svojevršno porodi-
no iskustvo. Saopštavajući to is-
kustvo, razlomljeno nizom poje-
dinačnih sudbina, Kovač razbi-
ja i kompoziciju dela, narušava-
jući vremenski sled i uzročno-
posedične veze događanja, a
gradeći, opet, svojevršno hrono-
logiju pojedinačnih, estetičkih
impulsa koji se množe i udvaja-
ju, da bi, kroz autorovo slože-
no lično proživljavanje i elemen-
te sećanja na detinjstvo, straho-
ve, slutnje i čežnje — postali
podaci njegove ispovesti i sves-
ti, a, s druge strane, i autentični
podaci drugog pripovedača
(Anđula), autorovog dvojnika, u
izvesnom smislu njegovo osloba-
đajuće iskustvo, ono koje mu
omogućava raslojavanje kome-
ntara.

Prividna hronološka i vre-
menska razjedinjenost podataka
u poglavljima, suštinski je pove-
zana i stalno prisutnom, unutra-
šnjom temom ljudskog prgon-
stva, koja se, kroz paralelnu po-
javnost, ukazuje kao mozaičko
ponavljanje porodične sudbine
— Jakov beži u svet postavši,
dobrovoljno, revolucionarni iz-
gnanik, Elida i Ruža, prostitutke,
potamneli su simboli jednog de-
generisanog sveta malograđan-
ske otuđenosti, otac Josif vraća
se iz prgonstva da bi ga još
intenzivnije doživio na vlasti-
tom kućnom pragu, majka je

zabrinuta u samostanu, prepu-
štena psihickom samoočudenju,
maloumni Goja, »simbol i mas-
ka porodičnog stida«, poslednji
izdanak rasula i truleži, biće za-
tvoren u manastir sa svojim so-
mnambulnim, traumatičnim so-
lilokvijima; a nad svim tim po-
jedinačnim, sudbinskim kruže-
njima nadvija se samrtnička po-
stelja Elidina, njome počinje ro-
man, traje kroz njeno naslutlji-
vo prisustvo i s njome se zavr-
šava, kao slikom sasvim izv-
snog porodičnog kraja.

Opređelivši se za postupak
distanciranja od sadržine, Kovač
se, u načinu odnosa prema gra-
di, još jednom poslužio tehni-
kom udvajanja — moguću pri-
ču, ili više diskontinuiranih, ali
književnim opredeljenjem usme-
renih priča, beleži porodični hro-
ničar Anđul, međutim, u njego-
vo kazivanje upliće se autorov
komentar, njihov govor dobija
identičan ton ironije i izrugiva-
nja, te ova smena nivoa kaziva-
nja, konačno, postaje toliko
spregnuta i jedinstvena da se
ne može odrediti, i biva nevaž-
no, čijim se iskustvom repro-
dukuje — jer dobija oznake op-
šte ispovesti rastočene nečijim
sećanjem, nedopričanim detinj-
stvom: čijim? Da li Anđulovim,
autorovim ili nekog trećeg — to
je još jedna provokacija preta-
panja pred koju nas stavlja Ko-
vač. Zapravo, ono što autor želi
postići, bežeći od uhvatljive,
uzročnim sledom građene priče,
jeste da se vrednosti iznađu
ne u sadržini kazivanja, nego
u postupku, u stilskom
prerušavanju i mnogostrukosti
načina *sakrivanja* sižea. Otuda
nije bitna tema moralne, psihič-
ke i fizičke degeneracije poro-
dice Josifa Biraša, to je samo
pozadina, stvarnosti podtekst na
kojem se zasniva čitava jedna
filosofija raslojavanja, mistične
začudenosti pred osipanjem stva-
ri, prema kojem pripovedač (i
ima stav izrugivanja, ali i samo-
poruge — što je svojevrstan iz-
raz nemoguć prevladavanja tak-
vog stanja. Odnos izrugivanje-
samoporuga dat je, takođe, dvo-
strukim (ili, možda, višestru-
kim) prelamanjem — pojavom
Đavola, s jedne strane, kao cen-
tralne slike čitavog kazivanja i,
s druge strane, unutrašnjim ton-
om kojim se sam roman kazu-
je, stilski, jezički, semantički...

Smisao poglavlja o Đavolu,
potenciranje njegove seksualno-
sti, obeležja ljudskosti, stvarala-
štva i sposobnost modificiranja
— sve su to elementi uvođenja
mističnog, sakralnog i fantastič-
nog radi doticanja i razlaganja
građe poetskog tkiva, omogućava-
vanja izrugivanja i osporavanja
da bi se, kroz oneobičavanje,
kroz traumatske slike i prizore
uvela nova dimenzija romana
Uspeh tog postupka je potpun,
jer, spojen s delokalizovanim
»zbivanjem«, s ovlaš naznačenim
ličnostima koje su krokii, ali i
univerzalni ljudski simboli otu-
đenih i prognanih subjektivite-
ta, ovaj roman se ostvaruje u
potpunoj stilskom jedinstvu, u
tkivu poetike zasnovane na an-
tizakonitosti, ali poetike konden-
zovane i neusiljene, jezički bo-
gate i raznovrsne i, pre svega,
sugestivno dorečene.

U MEĐU- VREMENU

**TREĆI KOLOKVIJUM
JUGOSLOVENSKIH INDOLOGA**

Piše: Dušan Pajin

U Zagrebu je 23. i 24. maja
održan kolokvijum jugosloven-
skih indologa u organizaciji Od-
bora za orijentalistiku Jugoslo-
venske akademije znanosti i
umjetnosti. Ovaj, treći po redu,
kolokvijum dao je do sada naj-
kompletniji pregled indoloških
istraživanja u nas, kako po raz-
novrsnosti tema, tako i po za-
stupljenosti istraživača iz različi-
ti sredina. Odbor za orijentali-
stiku koji deluje u okviru Raz-
reda za filologiju JAZU, ima am-
biciju da ovakve skupove ubu-
duće održava redovno, svake dve
godine.

Kolokvijum je otvorio Grga
Novak, predsednik JAZU, uz po-
zdravnu reč Josipa Torbarine,
sekretara Razreda za filologiju
i Radoslava Katičića, predsedni-
ka Odbora za orijentalistiku.

Prvog dana pre podne naj-
više je bilo reči o književnim te-
mama. Zdravka Matišić iz Zagre-
ba, govorila je o protivrečnosti-
ma u Mahabharati, koja sadrži
epske tekstove nastale i preno-
šene usmenim predanjem tokom
dugog razdoblja. Po obimu ona
daleko nadmaša Ilijadu i Odise-
ju zajedno. Ističući da Mahabha-
rata ipak predstavlja zaokruž-
nu književnu celinu, Matišićeva
je analizirala dva tipa protivre-
čnosti koje nailazimo u Mahab-
harati. Jedne proističu iz karak-
tera usmene epske književnosti
uopšte (to su: jezičke i stilske
neujednačenosti, nedostaci kom-
pozicije i suprotni odgovori na
isto pitanje), a druge su vezane
za indijski kulturni krug i nje-
mu se one i ne javljaju kao pro-
tivrečnosti, budući da su asimili-
rane indijskim pogledom na
svet.

Mislav Ježić iz Zagreba spro-
veo je komparativno istraživanje
rvedskih i homerskih himni.
On je analizirao sličnosti i raz-
like u poimanju božanstava, nji-
hove uloge u ljudskim poslovima
i odnosu prema prirodnim
silama.

Seorač Singh Djaln, Indi-
jac, inače lektor pri Ideološkoj
katedri Filozofskog fakulteta u
Zagrebu, govorio je o indijskim

